

CORRANDES DE L'EBRE (2) *

Josep Cid i Català

FETS DIVERSOS

32.- Al carrer Fraga de Dalt
hi havie un cau de formigues.
Baixaven al cantonet
a veure les repolides.

- El carrer Fraga de Dalt es trobava al poble vell de Mequinensa, hi devia haver una taverna.

33.- A la vora del riu, mare,
me'n vai a rentar el saió,
perqué aviat vindrà
la festa major.

- Saió: peça de vestir que cobria el cos des del coll fins més avall de la cintura.

34.- A la vora del riu, mare,
n'hai sentit cantar un moixó,
i em pensava que ere Toni
i ere Josep de Bessó.

35.- A la vora del riu, mare,
n'hi cante un esparver;
me pensava que ere una ave
i ere el vell del Caballé.

36.- A la vora del riu, mare,
n'hi cante una put-put;
me pensava que ere una ave
i ere el vell de Cal Pelut.

* Continuació del treball publicat a la darrera Miscel·lània, núm. 5.

37.- A la vora del riu, mare,
vai sentir cantar un canari;
me pensava que ere Toni
i ere Josep de l'Hilari.

Les cançons 34, 35, 36, 37, es troben clarament lligades. A través de les variants observem adaptacions locals i de grup. El Toni de les composicions 34 i 37 és genèric: «ser un Toni» té el sentit de ser un babau; ho veiem també en la corrandà que presenta Moreira, Folklore tortosí, pàg. 183.

38.- A la voreta del riu, mare,
hai plantat un toronger,
que fa les toronges roges
com la cara de vosté.

Variants: Amades, C., núm. 1567.
Quintana, Materials..., núm. 31.

39.- Allà baix a la barcaça,
hi havie un sapo, sapo.
Als homes no els die res
i a les dones: guapo, guapo.

Variants: Totes, en el primer vers, situen l'acció a -la ribera-;
Bayerri, RCT, II, pàg. 394.
Guia, pàg. 228.
Moreira, Folklore tortosí, pàg. 361.
Quintana, Materials..., núm. 34.
Sanchis, Els pobles valencians... III, núm. IV, 10.

40.- A ta mare l'hai vist
al barranc de Faió,
amb les faldetes en l'aire,
ensenyant lo fistó.

41.- A ta mare l'hai vist
al barranc de l'Assut
amb les faldetes a l'aire,
ha mostrat la put-put.

El barranc de l'Assut es troba a la vora del poble vell de Faió; la proximitat dels topònims permet, crec, identificar-los; una altra variant que hem trobat es refereix al barranc de l'Aixut, que també hauríem d'identificar amb el barranc de l'Assut.

Indiquem les rimes de diverses variants que permeten constatar que la cançó és molt coneguda. De tots els barrancs que citaré -primer terme de la rima- existeixen el de Sabata (Flix) i el de Perot (Garcia). Rimes; Aixut/put-put; Pelut/put-put; Sabata/pataca; Perot/pelot.

Variants: Quintana, Materials..., núm. 41.

- 42.- En un taller de modistes
va passar un cas molt xocant,
que a l'oncle Mariano de X
lo van pendre per gegant.

L'oncle Mariano era un home molt baixet.

- 43.- Jo tenia una pesseta,
la mare me la va pendre.
Adiós pesseta de l'alma,
quan mos tornarem a veure!

- 44.- La M. case la noia
amb l'Aubertet estimat.
Ella li pagarà el dot
amb copetes d'anissat.

Copes a la matinada
i copetes al tardet.
F. sense adonâ-se'n,
pague el dot a l'Aubertet.

L'Albertet era molt borratxo i festejava la filla de la M. i del F.
que tenien una taverna.

- 45.- Les noies de Vinebre
són a banyâ's al Riu-Ran
i les calces amagades
allà al Bosc del Comendant.

Riu-Ran: deformació de Riu Gran, nom que utilitzen a Vinebre per referir-se a l'Ebre.

Bosc del Comendant: Partida de Vinebre situada a la vora del riu; actualment aquest bosc ja no existeix.

46.- Lo dia que em vai casar,
vai tindre mala fortuna;
tot plegat me van donar,
dot, dona i criatura.

47.- Mira Cisca, la padrina,
la padrina lo que fa:
un bon plat de mandonguilles,
però la mitat és pa.

48.- Quina lluna fa més clara
per anar a collir melons!
A la porta de Sagarra,
m'hai dixat los pantalons.

En una altra versió recollida a Vinebre apareix l'expressió «córrer melons» i canvia el lloc on s'ha deixat els pantalons.

Variants: Amades, C., núm. 1271, 1430, 1608.

Bayerri, RCT, II, pàg. 302.

Ginard, Cançoners..., I, núm. 1533, pàg. 393.

II, núm. 23, 263, pàg. 130, 362.

Vidal, Cançoners..., pàg. 15.

49.- Venint de la Mussara,
vaig passar per la Febró.
Vai trobar la majordona
i també al senyor retor.

Per faldilles una sària
i per un cos un sarrió;
per cabells una fegina
i per monyo un rabassó.

Sària: sàrria.

Fegina: mamífer de la família dels mustèlids.

GENT ANOMENADA

- 50.- A l'hort de ca la X...
hi ha figues tot l'any i més:
L'A... i D...
i N...

La corrandà canta la història d'una vídua i les seves tres filles.

- 51.- A ca Pedret molta hacienda;
a ca Perot molts diners;
a ca Mani botifarres
i a ca Coquito no-res.

- 52.- Ai mare! les barques baixen
carregades d'estisores
per a retallar les llengües
de les noies xarradores.

- *53.- Una barca pel riu baixa
carregada d'estisores
per a tallar la llengua
a les xiques xarradores.

Variants: Amades, C., núm. 1293.

Bayerri, RCT, II, pàg. 600.

Bertran i Bros, Cançons y follies... pàg. 246.

Ginard, Cançoner..., I, núm. 1248, pàg. 77 i 3386, 3387 pàg. 198.

Coincideix en el primer vers, les barques porten coses diverses, de vegades desconegudes. Vol. II, núm. 73, pàg. 351. Vol. III, núm. 21, pàg. 162.

Sanchis, Els pobles valencians..., II, núm. II, 21a i b.

Seguí, CMA, pàg. 299.

- 54.- Ai Maria Rosa que bona estàs,
tens una figa com un cabàs,
i unes mamelles com a melons.
Ai Maria Rosa toca'm los collons.

Aquesta cançó es podria presentar en una estructura de vuit versos. Bayerri en presenta una versió més suau.

Variants: Bayerri, RCT, II, pàg. 372.

55.- -Ai Pere Pau, on tens la dona?
-La tinc al llit, que no està bona.
-Que li donarem per medicina?
-Un parell d'ous i una sardina.

Ens trobem en una situació similar a la de la composició anterior. Formalment ens hem decidit per l'estructura de quatre versos com fa el pare Ginard. Com abans, la variant és més «suau».

Variant: Ginard, Cançoners..., II, pàg. 364.
Guia, pàg. 164. La versió és quasi igual.

56.- Al mas de l'Arany
n'hi ha una criada,
que amb lo dit del peu
toque la guitarra.

- El mas de l'Arany es troba a la Fatarella.

En altres versions recollides la criada es troba al molí de la farina o bé al de l'oli.

Variants: Guia, pàg. 164.

57.- Angelets del cel,
baixeu a la terra,
que sentireu cantar
a Elvira de Serra.

La imprecació als àngels recorda el cant religiós.

Elvira de Serra, una dona molt especial d'Ascó; entre altres coses, abans de la guerra dels tres anys, tal com diuen, va actuar al Paral·lel.

Variants: Guia, pàg. 163.

58.- Embustera, gallofera.
que m'has donat peix pudent;
si no em tornes la pesseta,
ho diré a tota la gent.

- Gallofera: mentidera.

Variants: Bayerri, RCT, III, pàg. 429.

Ginard, Cançoners..., III, núm. 175, pàg. 171.

59.- Les noies d'avui en dia
totes saben i allò més;
n'hi van seguint una guia
per poguer trobar promés.

I si algú els va al darrera
no se'l dixen escapar,
que n'hi fan totes les proves
per poguer-lo conquistar.

Cal remarcar que l'informador va pronunciar «darrera» i no darre-re com hom podria esperar, fa sonar també les -r- de les rimes: escapar i conquistar, a més pronuncia «poguer-lo» i no «pogue'l»; tot això ja ens indica que l'informador adapta una cançó que ha escoltat fora de l'àmbit del propi dialecte. Una musicalitat diferent a la de les altres composicions ho reafirma. Vam pensar que es podia tractar d'un cuplet; en els materials que hem pogut consultar no n'hem trobat cap referència. Sí que hem trobat una variant dins d'un dels aplecs de cançons curtes.

Variant: Ginard, Cançoners..., núm. 738, pàg. 389.

60.- Maleneta, Maleneta,
se'n va anar a banyar al vedat,
i el M. ensumave
abadejo remullat.

- Maleneta: diminutiu de Magdalena.

- Abadejo: bacallà.

61.- M. de ca F.
ell sí que en sap de saltar;
del balcó de la C.
al balcó de la P.

La P. està prenyada,
prenyadeta més que més.
La P. està ben prenyada
i el seu home no en sap res.

La P. farà de mare
i el seu home vat aquí
La C. de padrina
i M. de padrí.

No indiquem els noms perquè així ens ho van demanar. Cal considerar que els fets van passar no fa gaires anys i que les persones protagonistes són vives.

- Vat aquí: vet aquí.

62.- Marieta Cistellera,
tu que saps de fer cistells,
me'n faràs una panera
per anar a collir clavells.

Variants: Amades, C. núm. 1376, pàg. 301.
Ginard, Cançonet..., II, núm. 4, pàg. 301.

63.- Maria la Xorovia,
no tires aigua al corral,
que les gallines són boges
i despertaran lo gall.

64.- Maria la Xorovia,
no tires aigua al carrer,
que passarà el teu maco
i s'embrutarà el calcer.

Variants: Amades, C., núm. 1291, 1574, 1633, pàg. 295, 315, 319.

Bayerri, RCT, III, pàg. 7.

Cuadernos..., T. III, pàg. 131, 138.

Ginard, Cançoners..., II, núm. 191, pàg. 358. Aquesta és una variant respecte a les composicions presentades a Cuadernos...

Guia, pàg. 164.

Moreira, Folklore tortosí, pàg. 29.

65.- Marieta, fes-te el monyo,
que ton pare ja ha vingut.
T'ha portat una pinteta
de la Font de la Salut.

La Font de la Salut es troba al terme de Traiguera (Baix Maestrat).

Variants: Amades, C, núm. 1612.

Bayerri, RCT, II, pàg. 69.

Ginard, Cançoners, II, núm. 244, pàg. 288.

Moreira, Folklore tortosí, pàg. 183.

Sanchis, Els pobles valencians..., I, pàg. 80, núm. II, 32.

66.- Miquelillo té una rata.
La fa córrer pels carrers.
Quan la rata està borratxa,
Miquelillo hi està més.

- Creiem que en l'últim vers hauria de dir: M. n'està més.

67.- Quin dimoni són les dones,
que van enganyar a Sant Pere.
Li van fer uns pantalons
amb la bragueta darrere.

Variants: Bayerri, RCT, I, pàg. 518. Vol. III, pàg. 418.

Cuadernos..., T.I, pàg. 121, 124.

Moreira, Folklore tortosí, pàg. 34.

Sanchis, Els pobles valencians..., II, núm. I, 66.

68.- Sa mare prou l'alabave
que en sabie de cosir:
per fer una camisa,
set mesos i un dematí.

Ella die que està feta,
que no li faltava res més;
hi falte coll i tapeta
i està feta del revés.

Variants: Ginard, Cançoners..., II, 115, pàg. 307.

69.- Sant Miquelet de Vinebre,
Santa Paulina d'Ascó,
gardeu-nos de l'E.
que diuen que és un traïdor.

*70.- E..., aquí t'escric
que tingues curiositat,
que els que passen per aquí,
han de portar lo nas tapat.

La composició 70 ens sembla posterior a la 69 i per aquest motiu es troba en segon lloc. En teníem ja una mostra.

Variant: Guia, pàg. 298.

71.- Senyora de Móra
casada a Faió,
se menja les figues
del senyor rector.

- Móra: es refereix a Móra d'Ebre.
- Tenim una altra versió que sembla més interessant.

72.- Senyora de Móra
casada a Faió,
porta mantellina
de pell de bacó.

És possible que el fet de portar mantellina sigui simplement caricaturitzador. Tanmateix, no deixem de banda la possible relació entre aquesta vestimenta extravagant i la necessitat dels moriscs, sobretot des de finals del s. XVI, de demostrar la seva conversió. Recordem que una de les formes de manifestar aquesta conversió consistia a fer

veure que hom menjava porc; fins fa uns anys en alguns pobles s'ha conservat el costum de fer petar bufetes de porc en la celebració de la Missa del Gall, el fet de posseir la bufeta o una mantellina era signe d'haver transgredit la llei islàmica.

Variants: Guia, pàg. 178.

73.- Si vols sapiguer qui sóc
i de quina casa vinc,
atxeca'm la camisa
i veuràs quina auberginia tinc.

Variants: també en un to humorístic, tenim una corrandà d'identificació:

Ginard, Cançoners..., II, núm. 327, pàg. 366.

74.- Tu que te'n pensaves ser
la més guapa de la villa,
que quedes com l'auliver
molta mostra i poca auliva.

